

polagoma otroci, ako ne bi držali teh obljub, sploh nobene ne smatrali za svete, kar bi ne bilo v njih moralno korist. Posebno pa moram poudarjati, da je zlasti moja popolna držnost mnogo pripomogla k precej dobremu uspehu.

Res je, da nisem postal zdržnik zaradi stvari same, ampak le zaradi prevelike nervoznosti, kar so tudi otroci vedeli, vendar sem jim na lastnem zgledu pokazal, da se lahko in dobro živi tudi brez alkohola.

Po predavanju se je več tovarišev in tovarišic zavezalo, da hočejo na enak način poziti delovati proti alkoholu in opazovanja pozneje priobčiti.

* * *

Pri tem učiteljskem krožku se je že sklenilo splošen dnevni red za učiteljske krožke, ki je sledeči:

1. Voli se predsednika in zapisnikarja, ki naj bosta pri vsakem drugem, da se na ta način vsak privadi temu opravilu.
2. Znanstveno predavanje.
3. Aktualna vprašanja iz učiteljskega in šolskega življenja.
4. Dan in kraj prihodnjega krožka.
5. Prosta zabava.

Za sedaj se je sklenilo prirediti prihodnji krožek 7. julija t. l. v St. Petru na Krasu ter naprositi tov. Justina, da nam predava o pivski flori. S tem je bil zaključen naš prvi letošnji učit. krožek.

To je oliko.

V dokaz, kako razumevajo klerikali oliko, si je dobro zapomniti, kaj piše „Domoljub“ slovenskemu ljudstvu v pouk in zabavo.

„Domoljubov“ izdajatelj in odgovorni urednik je deželni in državni poslanec, duhovnik Ignacij Žitnik, doktor svetega pisma! „Domoljub“ je tisti list, ki pod imeniteto dr. Žitnika napredno učitelstvo najsirovejše blati in obrekuje. Kakšen vonj razširjajo cvetke z „Domoljubovih“ gredic, to naj dokažejo citati iz imenovanega lista, ki smo jih izpisali iz ene same (19.) številke!

Ta list piše na strani 303. doslovno:

„Zakaj kopičijo duhovni in samostani premoženje? Tako vprašuje liberalni pijanec v „Gorenjcu“. Odgovor: Zato, da bo mogel on, ki postane vsled pijače napol mrtva podgana — slepa je že zdavna — in mu noben gostilničar niti frakeljna ne bo več zaupal na puf, pokljukati na farovška vrata in prositi za desetico, da si bo zopet mogel malo privezati alkohola vajeno dušo.“

Na strani 305 čitamo v dopisu iz Vač:

Naše županstvo se ni pokazalo tistih slavnih podpisov za Blagajneto. (Blagajne je učitelj na Vačah. Op. uredn.) Kaj neki odlašajo? — „Slovenski Dom“ ali „Ciganski pes“ je pisal v listnici, da Blagajna z Vač nič ne piše. Lepo je od Blagajneto, da se že sramuje „Ciganskega psa“, ki ga je lani v toliko hiš peljal na rejo. Mi pa vemo, da vsi njegovi pajdaši ne spravijo enega dopisa skupaj, prepisati in podpisati bi pa že kateri znal. Če bi mi rekli, da Blagajna ne piše, to bi nam njegovi prijatelji očitali laž, a samo takrat po pravici! Ko je brezzobi „Ciganski pes“ nad nami tulil, tedaj so se otročaji plaho stikali k starim mamam ter vsi zapečkarji napovedovali, da nas bo raztrgal, če le nimamo „Kolomanovega žegna“. Pa se še vsi prav dobro počutimo.

Na isti strani stoji dopis iz Dobrepolj: „Neki pristaš narodno-liberalne stranke mi je že drugič naročil „Slovenski dom“, me neč, da me s tem pripravi na svojo stran. Toda škoda denarja in časa, ki ga za to potrosi, kajti „Slovenski“, oziroma „Svinjski dom“ še ne pogledam ne, ker vsak pošten človek mora spoznati, da v tem listu ni skoraj nobena beseda resnična. Zatorej tistemu gorečnemu liberalne stranke svetujem, ako name-rava še kaj denarja v ta namen potrositi, naj si rajše kupi tobaka ali pa soli, bo bolj pametno. Pa brez zamere! — And. Adamič, Orel v Dobrepoljah.“

Najbrže učita Adamiča take olike oba vrla tovariša Štrukelj in Odlasek — orla vseh dobrépoljskih orlov — ona dva tovariša, ki se tako dobro počutita tam, kjer slovenski dom s takim očitnim zadovoljstvom izpreminjajo v — svinjak! To je gotovo čudovito krepkosto, na vsak način pa duhovito!

Vprašamo: Kam pa tirajo klerikalni pedagogi s tako sirovostjo slovensko ljudstvo? Ali je opravičeno, da smejo klerikali govoriti

o sirovosti koga drugega? Ako se taka „vzgoja“ vrši pod zaščito duhovščine, je to stvar, ki je zanj duhovščina sama odgovorna. Toda škandal je, da se dobi učitelj, ki priliva takim gnojnim grdam! Škandal je to, in sicer tako velik, da ga ne opraviči nobeno — krščansko mišljenje!

Vprašanje italijanske pravne fakultete.

Minulo soboto so imeli italijanski visokoleči na Dunaju shod, na katerem so sklenili zahtevati osnutje italijanske pravne fakultete v Trstu in glede drugih fakultet priznanje študij in izpitov, ki so bili napravljeni v Italiji. Le v tem vidijo zadovoljivo rešitev italijanskega vseučiliškega vprašanja v Avstriji.

Korespondenca „Austria“, ki je kakor znano, glasilo nemških krščanskih socialcev, pa piše:

„Tudi diplomatični krogi so proti italijanski pravni fakulteti v Trstu in se zavzemajo v zadnjem času odločno za Dunaj. Ugroženje nemškega značaja državne prestolnice s par sto italijanskih dijakov je pri prebivalstvu dveh milijonov poplunuoma izključeno; nasprotno bi bila prisotnost močnega italijanskega elementa neko gotovo protitežje proti marsikakim poslovanjevalnim namenom. Pričakovati je torej da bo proračunski odsek odobril Dunaj kot sedež in da bodo tu odločilni ozirni na patriotični in narodni moment.“

Literarna zgodovina narodnega gospodarstva.

Izbrani eseji.

Spisal F. L. Tuma.

Starl vek.

(Konec.)

Ravno tako, kakor izključuje vse siromake, izključuje tudi vse bogataše: njegov ideal je srednji stan *mesotys*, ker pozna ta več pokornosti kakor bogatini in zna bolje vladati od siromakov.

Sužnje smatra kot popolno naravno naravo. Kamor pogledamo v življenje, najdemo ukazovanje in poslušnost. Kdor se da podvreči, prizna že s tem tujo vladno nad seboj. Imenuje jih na nekem mestu „živo orodje“.

Vsako pridobivanje v večjem obsegu smatra kot pogubno in nevedno človeka, ker zbujajo slast po zabavah in zamaže pravost. Bogastvo in denar ni eno in isto, kar dokazuje z znano pripovedko iz Grške mitologije o kralju Midasu, ki mu je uslišal Dionizij prošnjo, da bi se izpremenilo vse v zlato, kar bi se dotaknil s svojimi prsti. Ko je prijel nato za kruh, se je hitro izpremenil v zlato in tako je bilo z vsako hrano. Ali drugače nima o kapitalu pravih pojmov. Tudi on prepoveduje posojevanje na obresti. Prebivalstvo mora ostati vedno v gotovem razmerju: če je število preveliko, se prične nemiri, če je premajhno, je neodvisnost države v nevarnosti.

V „Politiki“ je zbral in podal Aristotel vse znanje svojega časa. V nekaterih panogah, kakor astronomiji in matematiki, so ga sicer Grki prekosili, ali na polju socialnega raziskovanja mu ni bil nihče več kos.

Obrniti se nam je končno v Rim, v državo Latincev. Če so bili Grki narod umetnosti, skulpture in poezije, idealisti čiste duše, potem imenujemo lahko Latince v nasprotju s tem narod države in zakonodaje, realiste skozi in skozi. Grki so bili civilizatorji starega sveta, Latinci so njegovi osvoboditelji.

Kulturno so se opirali vesokoz na tuje narode. Najprej so bili v odvisnosti Etruščanov, potem pa od Grkov, na katere jih veže Enejeva pravljica trojanskih vojn. Vse bogove so posneli po grškem izvoru, stvarili si niso nikakega narodnega epa, vsa njih latinska poezija in satira ni nobena prava umetnost: ostriro razuma in življenjska modrost prevladuje fantazijo in čuvstvuje sree. Umetnost sama jim ni srčna potreba, ni izraz njih božjih idealov, ne tvori njih vere. Potrebujemo pa samo v toliko, kolikor praktično služi poveljanju posvetnih dogodkov in zato so razvili samo arhitekturo do gotove stopnje.

Pač je vplivala mogočna peripatična šola tudi na etično spoznanje Rimljanov, ali tukaj so imeli pravi smisel samo za likurgično in stoično filozofijo. Ta špartanska atmosfera je bolj prijala osvojujočemu Rimljanu, temu personificiranemu vojaškemu režimu.

Tisti redki latinski avtorji, ki prihajajo za nas tukaj v poštev, niso prišli potom filozofsko-spekulativnega ugibanja do gotovih gospodarskih konkluzij. Rimskemu realistično-utilitarnemu značaju primerno bi bilo sicer pričakovati večjih samostojnih del na tem polju; v resnici obstoje samo mimogredoči zapiski ali mnenja o tem ali onem gospodarskem pojavu.

Znano je, da so bili Latinci izprva poljedelci. Ta obrt je bila v začetku splošno narodna, ali hitro so jo jeli prepustiti sužnjem, čim so si pričele prisvajati rimske legije sosednje narode. Do vojn s Hanibalom je bilo sicer še vedno dobiti proste kmetije med Latinci, ali čim je zmagoval rimski orel nad kartaginsko pomorsko silo, se je pričel uvoz žita najprej iz Sicilije in potem iz Afrike. Kmetje so opustili delo na polju in šli so ali kot vojaki v tabore Marijev, Sul, Cesarjev ali so postali v mestu pravcati proletarij s svojim krikom „panem et circenses“ — kruha in iger.

Smrti udarec je zadala zadnjim prostim kmetijam Klavdijeva postava (218 pred Kristom), ki je prepovedala senatorjem in njihovim sinovom vsako pomorsko trgovino, ker je veljalo pridobivanje denarja s kupčijo kot sramotno ali vsaj jako ponižujoče. Kam je šel potem denar, ki ga je iz vojnih kontribucij in uprave raznih pravic kar lilo v Rim? V zemljo, v latifundije! Kjer je oral prej latinski kmet svoje njive in sejal seme ter žel žito, so bili nasejani sedaj nepopisno čudoviti parki, žuborela je voda vodometov in šumljal je pesek pod sandalami bogate Rimljanke. Horac toži v eni od o žalostno minuli dobi.

Cicero, Seneca in Plinius omenjajo mestoma te dogodke. Cicero v toliko, v kolikor se je naučil iz grških filozofov, ki jih je znal izborno posnemati in prelagati na latinski jezik; Seneca je bil filozof in vzgojitelj Neronov in opisuje mestoma kritično obstoječe dogodke, a drugače brez vsake samostojne misli; Plinius, ta pridni rimski enciklopedist, se ravno tako izžepuje v tej kritiki s tem razločkom, da se navdušuje za naravo in obdelovanje zemlje v smislu, ki je jako podoben Rousseaujevemu na pragu francoske revolucije, ko je vladala v Parizu podobna nenravnost in potratnost kakor v nekdanjem Rimu. Največji rimski polihistor Varro (116—27) je napisal v svojem 80. letu knjigo o poljedelstvu, ki ima ravno tako le tehničen pomen, kakor kasneje Columellova (roj. 60 po Kr.) poljedelska enciklopedija „De re rustica“. Slednja dva sta znamenita kvečemu zaradi tega, ker sta v zgodovini prva, ki sta dejala, da je veliko več vredno delo prostega kakor neprostega človeka. Columella pripisuje sploh ves propad rimske agrikulture uvedbi sužnje, ki so gospodarski omogočili nastanek in obstoj latifundij.

Tudi pri latinskih juristih ne najdemo več kakor kvečemu par klasifikacij in spoznanje, da ni denar nič samovoljno izmišljenega, ampak da nosi vrednost v sebi, ki so mu jo dale gospodarske razmere, iz katerih je tudi nastal. Rimsko pravo pozna predpise v zadevi privatne lastnine, o dvigi prebivalstva, o suženjstvu, o nadzorstvu pri razsipanju imetja in gotove omejitve z ozirom na potrošanje.

Le o enem vprašanju govore skoro vsi latinski avtorji: To so obresti. Večina je bila proti vsakemu posojevanju na obresti; med slednje je spadal tudi Cicero, gotovo zaradi zgleda svojih grških učiteljev. Catonu je bilo posojevanje na obresti celo podoben zločin kakor umor. Nekaj časa je bilo tako posojevanje v Rimu celo postavno prepovedano (340 pred Kr.) Ali ne ta ne oni ni razvil take teorije o obrestih, kakor jo najdemo pri nekaterih modernejših pisateljih.

V Londonu, 13. januarja 1910.

Srednješolski vestnik.

** Nižjo realno ustanovi češka „Ustf. Matice Školská“ v Břeclavi začetkom prihodnjega šolskega leta. Tako poročajo brnske „Lidové noviny“.

** Umrl je 3. t. m. Kosta Divjak, profesor na osješkem učiteljskem.

** Stoletnica srbske gimnazije. V Novem Sadu na Ogrskem slavi 1. junija tamonjena srbska gimnazija stoletnico svojega obstanka. Slavje bo trajalo tri dni; povabljeni so vsi živeči bivši gojenci tega zavoda in vsi prijatelji narodnega šolstva.

** Stoletnica Stanka Vraza. Na prošnjo Društva hrvaških profesorjev v Zagrebu je hrvaška vlada odredila, da se stoletnica Stanka Vraza proslavi proti koncu tega šolskega leta v vseh srednjih šolah.

** Ustmeni zrelostni izpiti na srednjih šolah v Primorju se vrše, in sicer na državni realki v Trstu od 1. do 5. julija, na državni gimnaziji od 6. do 9. julija; na državni gimnaziji v Gorici od 30. junija do 5. julija; na državni realki v Gorici od 6. do 9. julija; na državni gimnaziji v Pazinu pod predsedstvom nadzornika Matejčiča od 2. do 5. julija.

Književnost in umetnost.

Društvo „Pravnik“ je izdalo in založilo VII. zvezek avstrijskih zakonov v slovenskem prevodu. Ta zvezek obsega državne osnovne zakone in druge ustavne in upravne zakone z odločbami najvišjih sodnih dvorov ter izpremenjene deželne rede in deželne volilne rede. Zbral in uredil Stefan Lapajne, c. k. okrajni glavar v p. v Ljubljani.

Taka zbirka državnih osnovnih in drugih ustavnih in upravnih zakonov, ministrskih naredb ter judikatov najvišjih sodnih dvorov poleg deželnih redov in deželnih volilnih redov je bila čimdalje potrebnejša, in sicer ne samo za pravnike, osobito za upravna in avtonomna oblastva, ampak tudi splošno za vse one kroge, ki stoje v političnem življenju in se bavijo z upravnim pravom.

Posebno pa bo ta zbirka tudi dobro došla županstvom. Zbirka vsebuje tudi interkonfesionalni zakon iz leta 1868., zakon o uredbi vnanjih pravnih razmer katoliške cerkve iz leta 1874., zakon o uredbi prispevkov za katoliško bogočastje iz leta 1874., zakon o priznanju verskih družb iz leta 1874., in deželni konkurenčni zakon za vzdrževanje katoliških cerkv in duhovniških poslopij. Obsega pa tudi ta zbirka domovinska zakona iz leta 1813. in 1896., kakor tudi volilne rede za deželne zbore slovenskih pokrajin. V tej zbirki pa je končno zbranih nad 600 judikatov vrhovnih sodišč v najvažnejših in spornih slučajih upravne ali sodnijske prakse.

Knjiga ima isto priročno obliko, kakor dosedaj od „Pravnika“ izdane zbirke zakonov, obsega 30 pol ter stane vezana 6 K. Dobi se pri društvu „Pravnik“ in v knjigotrdnicah. — Toplo priporočamo!

Politiški pregled.

* Jezikovni zakon za vso državo. Z Dunaja poročajo, da je češki poslanec Bukvaj sestavil jezikovni zakon za vso državo in ga že predložil v razpravo posameznim parlamentarnim strankam. Zakonski načrt obstoji iz 19 paragrafov. § 1. navaja jezike, ki so v deželah navadni; § 2. pa jezike, ki so navadni v posameznih okrajih.

* Monopol na vžigalce bo po poročilu budimpeštanskih listov sigurno uveden, in sicer ne le na Avstrijskem, temveč tudi na Ogrskem. Tozadevni dogovori so malone že popolnoma dokončani.

* O slovenskem kongresu v Sofiji je razpravljala te dni vseučiliški profesor Fedor J. Korš, znani prevodilec Prešernovih pesmi na ruski jezik, v „Obščestvu slovanske kulture“ v Moskvi. Končno je izjavil, da ne soglaša s sedanjim programom slovanskega kongresa v Sofiji, in sicer zategadelj ne, ker se bo na shodu razpravljalo samo o položaju jugoslovanskih držav. Korš je mnenja, da bi se na kongresu moralo razpravljati o položaju vseh slovanskih držav, ker sicer ta kongres ne bo vsaslovanska, marveč samo jugoslovanska prireditel. Korševemu mnenju so se pridružili vsi zborovalci ter sprejeli resolucijo, v kateri zahtevajo, da se program sofijskega shoda razširi in da se raztegne na vse slovanske narode.

* Vseslovanski shod. V zadnji seji pripravljalnega odbora za vseslovanski kongres je poročal predsednik Bobčev o svojih razgovorih z dr. Kramfem in Poljakom Dmowski. Kakor tudi s srbskimi delegati v Beogradu. Shod se odpravi nepreklicno dne 6. julija in bo trajal štiri dni. Razen skupine Dmowski ga se vsi udeleženci kongresa. Odbor v kratkem razpošlje vabila.

* Obdavljenje železa. Poslanec Steinwender je vložil predlog, da se obdavi železo. Železni kartel vleče ogromne dobičke na škodo splošnosti. Čistega dobička ima nad 51 milijonov kron. To naj država obdavi s 30%, kar bi ji dalo 15 milijonov. Davek naj se tako upelje, da bo zadel zgolj tiste, ki imajo dobiček, torej neposredno kartelovce.

* Krščanski socialci. Tožba krščansko-socialnega občinskega ter deželnozborskega kluba na Dunaju proti kršč. socialnemu mestnemu svetovalecu in dež. poslancu Hrabu, ki jim je očital koristolovstvo, je pokopana. Nižjeavstrijski dež. zbor ne bo sklican meseca maja, pa tudi ne začetkom junija; Hraha torej ne more biti izročen sodišču. To je seveda tožiteljem povsem všeč. Krščansko-socialni klub ima gotovo toliko vpliva pri vladi, da bi bil dosegel sklicanje deželnega zbora, če bi bil hotel. Sedaj razglasa jo krščanski socialci, da bo zadevo reševalo častno sodišče. Tako bo vsaj vse ostalo lepo med štirimi očmi.

Ne zabite „Učiteljskega konvikta!“